

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	2
2.	Opsummering	3
3.	Kvælstof-ækvivalenter	4
4.	Fjorde	5
4.1.	Aabenraa Fjord	5
4.2.	Als Fjord	6
4.3.	Augustenborg Fjord	7
4.4.	Flensborg Fjord	7
4.5.	Genner Bugt	8
4.6.	Haderslev Fjord	9
4.7.	Kolding Fjord	10
4.8.	Lillebælt Jylland	12
5.	Øvrige emner	12
5.1.	Vandløb	12
5.2.	Markvanding	14
6.	Generelle emner	16
6.1.	Miljømål og interkalibrering	16
6.2.	Spildevand	17
7.	Juridiske bemærkninger	18
7.1.	VRD artikel 4, stk. 4	18
7.2.	VRD artikel 4, stk. 5	21
7.3.	"Menneskelig aktivitet"	23

1. Indledning

Tak for muligheden for at komme med svar på "*Udkast til genbesøg af vandområdeplanerne 2021 - 2027 (VP3)*"¹. Hermed følger høringssvar på vegne af Jysk Landboforening, Familielandbruget LRS Vejle, Sønderjysk Familielandbrug, LHN, Vejle Fredericia Landboforening og Spiras (herefter *landbrugsorganisationerne*).

Nærværende høringssvar omfatter i forhold til kystvande området Lillebælt Jylland med tilhørende kystvande, fjorde og vandoplande. Ligeledes omfatter høringssvaret bemærkninger i forhold til kommunerne: Kolding, Haderslev Aabenraa, Sønderborg og Tønder.

Debatten om vandmiljøet er ofte forenklet i et omfang, at det truer fagligheden og sandheden. En af forenklingerne, der i realiteten er gjort op med er, at det alene er kvælstof, der er målestokken for at opnå *god økologisk tilstand*. Vi opfordrer derfor til, at vandmiljø begrebsmæssigt, fremover omtales i målestokken *kvælstof-ækvivalenter*. Der kan i den forbindelse bl.a. henvises til statens rekvirerede rapport "*Second opinion fase III: Styrket modelgrundlag*" udarbejdet af DHI (se vedlagte bilag 5).

Det er ikke muligt at finde én samlet løsning på udfordringer, der varierer fra sted til sted. I stedet er det nødvendigt med en mere forskellig tilgang, hvor der tages udgangspunkt i lokale forhold, baseret på de nyeste målinger og data, og træffer beslutninger på et fagligt grundlag. Fjorde, vandløb, søer og kystvande har forskellige karakteristika og udfordringer, og kræver derfor forskellige løsninger.

God læselyst med vores høringssvar.

¹ Link: <https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/69540>

2. Opsummering

Forbedringerne i vandmiljøet sker ikke hen over natten, tværtimod tager det årtier. Det kræver indsatser og tålmodighed.

I relation til reduktion af næringsstoffer er landbruget i fuld gang med implementeringen af Treparten (minivådområder, vådområder, og lavbund), men Treparten stiller også krav til spildevand og fosfor, hvor vi imødeser endnu flere indsatser. En fortsat ambitiøs spildevandsindsats er nødvendig både for byernes renseanlæg og i det åbne land. Second opinion peger på, at spildevand (også overløb) er stigende, og i øvrigt bør vurderes lokalt (og ikke nationalt).

En særlig udfordring er fosfor, der i forårsmånederne for de fleste fjorde er den bestemmende faktor for algeopblomstring. I øvrigt kan det organiske stof fra spildevand give anledning til akut iltsvind. Sandcapping, udplantning af ålegræs, samt etablering af nye muslingebanker, m.v. bør også målrettet igangsættes og udvides.

For tiden er det væsentligste fokus på fjorde og kystvande – og med rette, men vi bør ikke glemme vandløbene. Flere vandløb bør i lighed med vores nabolande klassificeres som stærkt modificerede. Der er muligheder og i visse tilfælde pligt til at genoverveje udpegninger ifølge vandrammedirektivet. Dette bør fortsat konkret efterleves og undersøges.

Desuden skal det påpeges, at fristforlængelser og mindre strenge miljømål i henhold til vandrammedirektivets artikel 4, bør finde anvendelse en række steder, hvor målsætninger ikke kan nås. Formålet med undtagelserne er ikke at sænke ambitionerne, men i det omfang, at miljømålene (konkret) ikke kan opnås. Det meste er gjort eller er sat på skinner, så ligger der efter vores vurdering en pligt til at bruge undtagelserne i vandrammedirektivet.

Det kan konstateres, at anbefalingerne fra de eksisterende Kystvandråd ikke er indarbejdet i de nuværende vandplaner, hvilket svækker planernes vidensgrundlag. Fremadrettet bør anbefalingerne fra de nye kystvandråd udmøntes målrettet med henblik på at anviser praktiske veje til opfyldelse af miljømålene, fx i de såkaldte akutområder og kystvandområder med særligt høje og problematiske indsatsbehov.

Planerne bør desuden bygge på resultaterne fra nyeste viden, fx fra de seneste *hotspot* analyser, herunder de undersøgelser SDU har gennemført, der umiddelbart kunne tyde på, at overfladeafstrømning under større nedbørshændelser bidrager betydeligt til den samlede næringsstofudvaskning. For de indre farvande (fjordene) bør der foretages lokale vurderinger af, hvorvidt yderligere fosforreduktioner vil fremme opfyldelsen af miljømålet.

Parallelt med reduktionen af næringsstoffer bør der iværksættes marine genopretningstiltag, og der skal sikres opmærksomhed på øvrige presfaktorer som temperaturstigninger, muslingeskrab, bundtrawl og klapaktivitet.

Danske landmænd er dybt afhængige af den lovsikrede ret til at foretage den nødvendige markvanding, men vi bemærker også at nye virksomheder og teknologier også vil bruge grundvandsressourcen. Ministeriet bør være opmærksom på, at de nye interesser ikke

uden egentlig stillingtagen får fortrinsret. Der skal sikres en afbalanceret og proportional afvejning mellem legitime interesser til grundvandsressourcen.

Slutteligt synes der at være uforklarlige forskelle i grænseværdierne for klorofyl mellem de i høringssvaret omtalte fjorde, hvilket bør undersøges og analyseres nærmere.

3. Kvælstof-ækvivalenter

Hvor Treparten er en langsigtet historisk omlægning af Danmarks arealer, så er vandområdeplanerne *motoren*, der angår mål og midler for vandmiljøet. Den egentlige målsætning om *god økologisk tilstand* er, at ålegræsset skal trives, så vi igen får den økosystemtjeneste, der giver fisk, muslinger og føde til havets fugle. Det ønsker vi at bidrage til, men ser os samtidig nødsaget til at påpege en række omstændigheder, der er udenfor landbrugets virke.

I vandområdeplanerne er målsætninger og reduktioner opgjort som ton kvælstof (til vandmiljøet). Det er også en del af løsningen, men vandmiljøets kompleksitet lader sig langt fra isolere til kvælstof alene.

Udledning af spildevand (fosfor) flytter fx målstregen og reduktionskravet – og dermed målsætningen (i ton kvælstof). Uambitiøse krav til spildevandsrensningen og overløb af urensset fosfor-rigt spildevand har den betydning, at landbruget skal reducere mere kvælstof.

En underliggende videnskabelig forklaring er *Redfield Ratio*, der beskriver, at næringsstoffer i biomasse (også alger) er påfaldende konstant i forholdet 16:1 N:P. Dvs. 1 fosfor-molekyle står i forhold til 16 kvælstof-molekyler. Omregnet i så vil hvert ton fosfor, der ikke udledes til vandmiljøet lempe kravet til kvælstof med cirka 7 tons - præcis som 1 ton metan omregnes til 28-30 ton CO₂-ækvivalenter i klimaregnskabet. Nye begrænsninger af kvælstof er ikke nødvendigvis ensbetydende med, at landbruget oprindeligt var synderen – det er i stedet en fortælling Redfield Ratio mellem fosfor og kvælstof. Det er derfor mere korrekt at omdøbe enheden – eller målestokken til *kvælstof-ækvivalenter*.

Kvælstof-ækvivalenter giver videnskabelig mening, og er i tråd med Trepartsaftalen, hvor landbrugets arealomstilling skal gå hånd-i-hånd med bl.a. yderligere håndtering af spildevand, minimering af belastninger fra punktkilder, håndtere effekt fra oplandet og fosfor.

Kvælstof-ækvivalenter er ikke kun en sproglig præcisering, men en logisk følge af, at der er mange måder at opfylde miljømålet på, og metoderne relaterer sig ikke nødvendigvis til kvælstof. Alle nødvendige og proportionale midler tages i brug for at opnå formålet, og Treparten gør sit til at begrænse udledning af klimagasser, forbedre biodiversiteten med bl.a. mere skov og større sammenhængende naturområder. Og i forhold til vandmiljøet at skabe rammerne for at ålegræsset kan udplantes, gro og brede sig. Sidst, men ikke mindst en styrket fødevarerproduktion og et styrket råvaregrundlag for Danmark og dansk landbrug.

Ovenstående er fuldt og helt integreret i vandområdeplanerne, og i lyset af dette opfordrer vi til, at det indstilles ministeren at anvende begrebet *kvælstof-ækvivalenter* fremover.

4. Fjorde

Afsnittet redegør for de største fjorde og vandområder i regionen, herunder de vigtigste udfordringer og de foreslåede løsninger. Mindre vandområder kan derfor være udeladt.

En meget stor del af fjordene er i hovedsagen påvirket af baggrundsbelastning (atmosfære og udenlandsk andel), se vedlagte bilag 6. I bl.a. Genner Bugt, Aabenraa Fjord, Als Fjord, Als Sund, Augustenborg Fjord og Flensborg fjord (indre) er den danske påvirkning (på lys hhv. alger) omkring 20 %. Dvs. effekten af tiltag "på land" kun kan flytte på de 20 %.

I Lillebælt Syd og Ydre Flensborg Fjord er påvirkningen fra land 7-8 % - altså endnu lavere.

Mens målsætningerne for Haderslev Fjord og Kolding Fjord i høj grad bærer præg af, at der er valgt et scenarie, der forudsætter, at der sker en interkalibrering – en målsætning på forventet efterbevilling. Man kunne også omtale mere rigtigt som en bebyrdende overimplementering.

4.1. Aabenraa Fjord

Om Aabenraa Fjord

Aabenraa Fjord udgør den inderste del af et langstrakt bassin i det sydlige Lillebælt. Fjorden har en maksimal dybde på cirka 35 m, mens den ydre del varierer mellem 10 m og 25 m. Den brede åbning mod Lillebælt sikrer en markant vandudskiftning, så fjorden kun i begrænset omfang fungerer som tærskelfjord. Det tilhørende opland er relativt beskedent: arealet svarer til omtrent 2,3 gange fjordens overfladeareal. Omkring 46 procent af oplandet dyrkes intensivt; den resterende del består af skov, bebyggelse, natur- og rekreatiomsområder samt ekstensivt landbrug.

Udfordringer

Hydrografiske undersøgelser dokumenterer en skiftevis indstrømning af salt Kattegat-vand i bundlaget og ferskere Østersø-vand i overfladen, hvilket skaber en stabil lagdeling. Bundvandet kan forblive i fjorden i flere måneder, og dette ophold fremmer risikoen for iltsvind og intern frigivelse af uorganiske næringsalte. Udledninger af urensset spildevand fra regnbetingede overløb tilfører yderligere kvælstof og fosfor. Tilførslen af næringsstoffer fra det relativt lille opland er beskeden sammenlignet med den samlede næringsstofbalance, som primært bestemmes af vandudvekslingen med Lillebælt.

Løsninger

Indsatserne bør koncentreres om at begrænse punktkilder. For det første anbefales en forbedret rensning af spildevand kombineret med reduktion af regnbetingede overløb, så ubehandlet spildevand ikke når fjorden. For det andet kan etablering af minivådområder i oplandet reducere kvælstof- og fosfortilførslen i algernes vækstsæson. Da ekstensive dyrkningstiltag på land kun forventes at påvirke fjordens tilstand i begrænset omfang, vurderes disse tiltag sekundære i forhold til kontrol af punktkilder og håndtering af intern belastning.

4.2. Als Fjord

Om

Als Fjord er et langstrakt kystvandområde, der er åbent mod både nordvest ved Varnæs Hoved og sydøst ved Snogebækhave. Dybden aftager gradvist fra nordvest til sydøst. Den frie vandudveksling drives af vindpåvirkning og densitetsforskelle relateret til variationer i saltholdighed og temperatur. Fjorden er hydrografisk forbundet mod øst med Augustenborg Fjord, som er lukket mod øst, samt med Alssund, der skaber passage til Sønderborg Bugt og Flensborg Fjord. Mod vest er der åben forbindelse til Lillebælt og Aabenraa Fjord. Oplandsarealet er ikke kvantificeret her, men fjordens følsomhed skyldes især historiske og aktuelle punktkilder.

Udfordringer

Årtiers udledning af spildevand har aflejret fosforrige sedimentlag, som gør fjorden sårbar over for selv små nutidige tilførsler. Under sommerens iltsvind frigives betydelige mængder fosfor fra sedimentet, hvilket stimulerer primærproduktionen. Aktuelle målinger viser, at mere end halvdelen af den årlige fosfortilførsel stammer fra punktkilder, fx procesvand fra Danfoss² (væsentligt reduceret i dag), mindre renseanlæg samt talrige regnbetingede overløb. Når kloaksystemet hydraulisk overbelastes under kraftige nedbørshændelser, ledes næringsrigt spildevand direkte til fjorden på tidspunkter med stor sårbarhed. Landbrugsrelaterede kvælstoftilførsler forekommer primært i vinterhalvåret og fjernes i vidt omfang ved vandudskiftningen, hvorfor yderligere restriktioner på markdrift antages at have begrænset effekt i sommerperioden.

Løsninger

En genopretningsstrategi bør prioritere reduktion af punktkilder. Overløbsledninger skal sikres, de små renseanlæg udfases, og tilbageværende industrielle udledninger forsynes med moderne fosforfældning. Til immobilisering af fjordens fosforlager bør sandcapping, og dyrkning af muslinger anbefales. Først når spildevandsbelastningen og fjordens fosforpulje

² Link: <https://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2024/02/978-87-7038-600-5.pdf> (side 71)

er håndteret, vil fjorden fuldt ud kunne udnytte de reduktioner, der allerede er opnået fra landbruget.

4.3. Augustenborg Fjord

Om

Augustenborg Fjord er et langstrakt, lukket kystvandområde, hvor store dele har vanddybder under 4 m. Mundingen er uden markant indsnævring, hvilket tillader stort set uhindret vandudveksling drevet af vindfeltet og densitetsforskelle mellem vandmasserne i ydre Aabenraa Fjord, Als Fjord og selve Augustenborg Fjord. Fjorden påvirkes af indstrømning fra Kattegat og Østersøen via det sydlige Lillebælt. Opholdstider for de indstrømmende vandmasser kan strække sig over flere måneder og bestemmer i høj grad den hydrografiske dynamik. Oplandsarealet er relativt beskedent, og punktkilder har domineret den historiske næringsstofbelastning.

Udfordringer

Udledning af spildevand har akkumuleret fosforrige sedimentlag, som frigiver betydelige mængder under sommerlige iltsvindepisoder. Punktkilder står fortsat for hovedparten af den årlige fosfortilførsel, fx procesvand fra industrielle anlæg, mindre renseanlæg og regnbetingede overløb. Ved kraftig nedbør ledes næringsrigt spildevand direkte til fjorden på et tidspunkt, hvor økosystemet er følsomt. Landbrugsrelateret kvælstof tilføres primært i vinterhalvåret og transporteres i betydeligt omfang ud af fjorden via vandudskiftningen. Yderligere restriktioner på markdrift forventes derfor kun at have begrænset effekt i sommerhalvåret.

Løsninger

Genopretning bør prioritere kontrol af punktkilder. Der er ved at blive etableret separatkloakering fra Augustenborg og landsbyerne i området til Sønderborg, og dermed må det forventes, at der udledes betydelig mindre fosfor fra spildevand. Det anbefales dog, at de mest fosforholdige dele af fjorden sandcappes for at immobilisere fjordens interne fosforlager, efterfulgt af genetablering af ålegræs.

4.4. Flensborg Fjord

Om Flensborg Fjord

Flensborg Fjord strækker sig cirka 40-50 km fra byen Flensborg mod vest til Sydals i øst. Fjorden består af en 19 m dyb inderfjord og en ~30 m dyb yderfjord, adskilt af en tærskel på ~10 m ud for Holnis-halvøen. Tærsklen hæmmer udskiftningen af bundvand i inderfjorden, hvilket gør vandmassen næsten permanent lagdelt og sårbar over for næringsstofftilførsel.

Fjordens opland er relativt lille, og den danske del er domineret af landbrug og skov, mens den samlede belastning også omfatter et tysk opland, hvorfra der tilføres spildevand.

Udfordringer

Den nyeste tilstandsvurdering placerer inderfjorden i dårlig og yderfjorden i ringe økologisk tilstand. Hyppigt iltsvind forekommer i inderfjorden om sommeren, hvor ophobet organisk materiale forbruger ilt og mobiliserer fosfat fra sedimentet. Samtidig er dybdeudbredelsen af ålegræs begrænset til ca. 3 m (inderfjord) og 5 m (yderfjord). Omkring 65 % af det danske kvælstofbidrag stammer fra landbruget; den resterende del og cirka 35 % af fosfortransporten kommer fra punktkilder som renseanlæg og regnbetingede udløb. Det er uklart i hvilket omfang, at miljømål og indsatser er koordineret med Tyskland.

Løsninger

Vandområdeplanen angiver, at hovedårsagen til manglende god økologisk tilstand er for højt kvælstofniveau. Planen foreskriver vådområder, lavbunds- og minivådområder, skovrejsning, miljøfokusområder samt målrettet regulering for at reducere den diffuse kvælstofafstrømning. På punktkildesiden skal rensningsanlæg og overløb fortsat opgraderes i Tyskland. For at afbøde iltsvind anbefales desuden marine virkemidler som udplantning af ålegræs og – hvor fysisk muligt – muslinger, samt øget dansk-tysk koordinering om miljømål og indsatser.

4.5. Genner Bugt

Om

Genner Bugt er en smal fjordarm nord for Aabenraa. Den minder fysisk om Aabenraa Fjord og udveksler vand hurtigt med sydlige Lillebælt, så lokal ferskvandsafstrømning har begrænset betydning. Oplandet er lille og domineret af skov og rekreative arealer. Landbrug fylder lidt, og spildevandsudledningen er beskeden. Trods dette er reduktionskravet til landbrugets kvælstof tilnærmelsesvis lige så stort som i mere intensivt dyrkede oplande.

Udfordringer

Næringsstoffer tilføres hovedsageligt med indstrømmende vandmasser, og periodiske iltsvind kan frigive fosfor fra sedimentet. Det høje reduktionskrav til landbruget er vanskeligt at opfylde, da området i forvejen har begrænset landbrugsareal. Punktkilder er få, men små overløb kan om sommeren bidrage med fosfor og kvælstof.

Løsninger

Fasthold lave punktkilder og overvejelser om lokal fosforfældning eller sandcapping i sedimentlommer med højt fosforindhold samt udplantning af ålegræs for at stabilisere bunden og øge næringsstofomsætningen.

4.6. Haderslev Fjord

Om

Haderslev Fjord er langstrakt og lavvandet med en gennemsnitlig vandopholdstid på omtrent to uger, hvilket er kort blandt danske fjorde. Overfladevandet strømmer ud gennem sejlrenden, mens tungt, saltholdigt bundvand trænger ind fra Lillebælt og skaber en varig lagdeling. Denne lagdeling bevares trods fjordens ringe dybde, fordi det salte bundvand er tungt og iltfattigt. Saltholdigheden varierer markant vertikalt.

Udfordringer

Fjorden modtager betydelige næringsstofmængder fra spildevand, dels fra to renseanlæg og dels fra talrige regnbetingede overløb. Belastningen er mest udtalt i forårs- og sommerperioden, hvor de biologiske processer er hurtigst. Fosfor tilføres desuden fra næringsrigt sediment i Haderslev Dam, hvilket øger følsomheden over for selv moderate tilførsler. Den stabile lagdeling hæmmer ilttilførsel til bunden; når organisk materiale synker, forbruges ilt og fosfat frigives, hvilket kan intensivere algeproduktionen om sommeren. Kvælstof fra oplandet kommer i hovedsagen om vinteren og fortyndes hurtigt (bl.a. ved den hurtige vandudskiftning), så fosfor bliver det begrænsende næringsstof i foråret. Datagrundlaget er sparsomt, idet aktive målestationer mangler, hvilket øger usikkerheden om kildernes relative betydning.

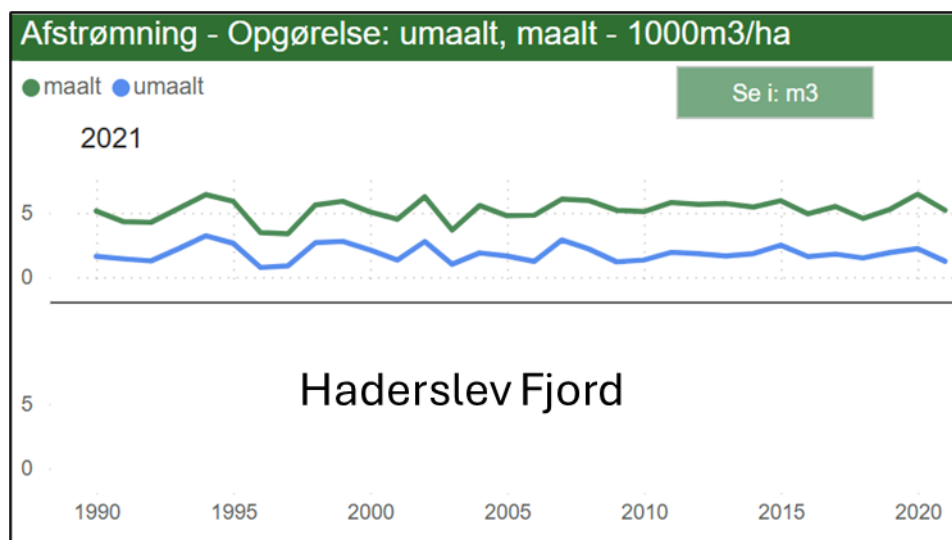
Løsninger

Indsatsen bør prioritere fuldskala fosforfjernelse på eksisterende renseanlæg, klimatilpasset separatloakering og anlæg af forsinkelsesbassiner ved overløbspunkter for at reducere punktkildernes betydning. Derudover anbefales håndtering af fjordens fosforpulje, især sedimentet relateret til Haderslev Dam, eksempelvis ved afdækning eller anden sedimentbehandling. Endelig bør der udplantes ålegræs for at stabilisere sedimentet.

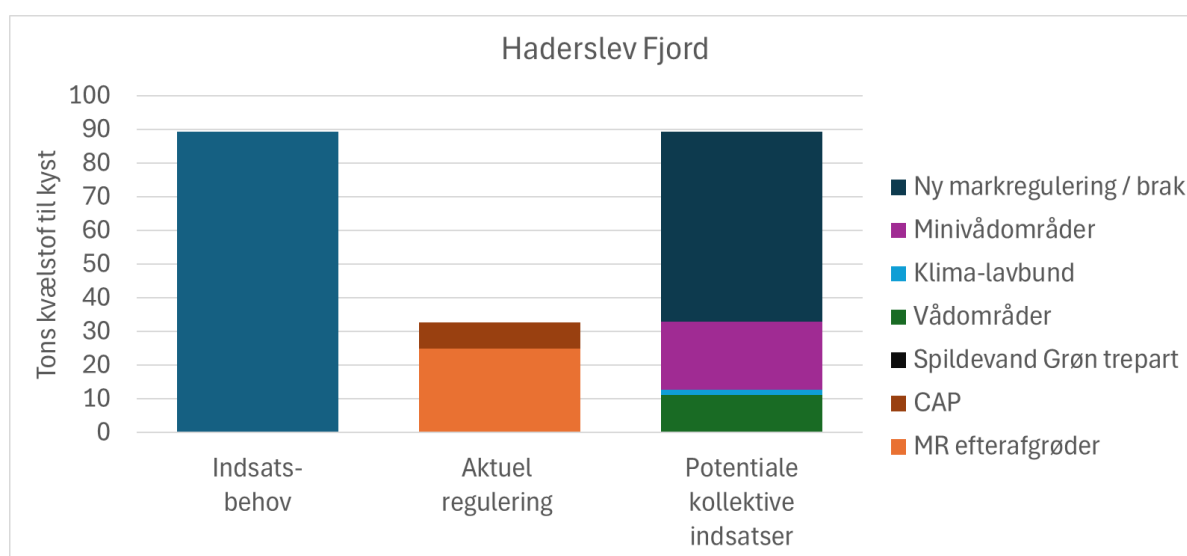
I Haderslev Fjord ses flere år med meget høj afstrømning og udledning af næringsstoffer, især i det målte opland. Tallene ligger ofte over de grænser, man normalt vurderer som bemærkelsesværdige. Der er også stor forskel mellem det målte og det umålte opland. Beregninger hænger sammen afstrømning (vand fra land), og nedbørsdata er så vidt vides mere usikre end oprindeligt antaget (efter ændringer ved DMI).

Derfor bør der sættes gang i en undersøgelse af årsagerne til de høje værdier, så der kan måles de korrekte data og finde eventuelle uregelmæssigheder.

Figuren viser forskel på afstrømning i målt og umålt opland.

Figuren viser implementering af kollektive virkemidler og dets potentiale ift. indsatsbehov.

I Haderslev Fjord er der stillet meget høje krav til kvælstofreduktion. For Haderslev Fjord er scenarie-forskellen 59 tons N til nu 89 tons N reduktion (forskel på scenarie 1 og scenarie 3 i Second Opinion).

Valget af scenarie 1 går direkte imod anbefalingerne fra den internationale Second Opinion i 2023, som anbefaler Danmark at vende tilbage til de fælles EU-mål. Desuden mangler der stadig en drøftelse af byrdefordelingen mellem landene. Lige nu lægger Danmark op til at løfte hele indsatsen alene, uden at det er klart, om det overhovedet er fair eller muligt.

4.7. Kolding Fjord

Om

Kolding Fjord er begunstiget af en usædvanlig kort opholdstid på omkring én uge, hvilket i teorien giver høj modstandskraft mod eutrofiering.

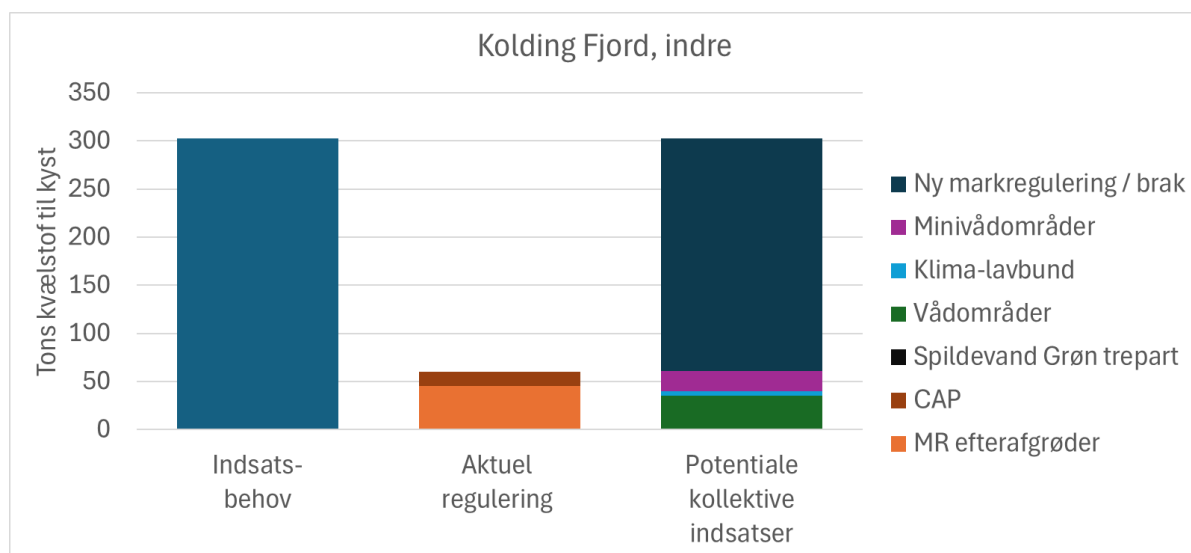
Udfordringer

Indsatskravet for Kolding Fjord (indre og ydre) vedrørende kvælstof svarer ifølge estimat beregnet af SEGES til, at cirka 80 pct. af den landbrugsbetingede udledning skal fjernes. På den baggrund vurderer vi, at indsatskravet og dermed opnåelse af god økologisk tilstand er urealistisk at opnå alene ved reduktion af kvælstof. I den forbindelse kan vi konstatere, at den indre del af Kolding Fjord tilsyneladende også skal bidrage til målopfyldelse ude i selve Lillebælt, hvor der i andre kystoplande til Lillebælt, ikke ses tilsvarende sammenhænge mellem de indre dele af fjorden.

Fjorden har uklart vand og utilstrækkelig ålegræsudbredelse. Fjorden udfordres af flere presfaktorer, som ikke kun kan relateres til kvælstofudledningen, men formentlig til tilførslen af fosfor fra såvel punktkilder som diffuse udledninger (fx brinkerosion), ligesom fjorden er belastet af årtiers udledninger af sediment fra industri, spildevand og fra Kolding Å-systemet. Den væsentligste kilde må antages at være regnbetingede overløb, som især udleder i sommerperioden, og de historiske sedimenter med fosfor.

Løsninger

Vi anbefaler, at byrdefordelingen revurderes mellem kystvandoplandene.

Figuren viser implementering af kollektive virkemidler og dets potentiale ift. indsatsbehov.

For Kolding Fjord svarer kravet til 63 % af udledningen, som er 302,5 tons N – langt højere end hvis man havde valgt scenarie 3, hvor kravet kun havde været 49 %, som lød på 233 Tons N. En del af løsningen er derfor bl.a. at bruge scenarie 3.

4.8. Lillebælt Jylland

Om

Lillebælt Jylland fungerer som gennemstrømningsstræde mellem Kattegat og den vestlige Østersø. Skiftende strømsystemer transporterer regelmæssigt saltholdigt, iltfattigt bundvand ind, mens ferskere overfladevand lejlighedsvis blandes opadgående. Den betydelige vandudveksling bevirker, at lokal ferskvandsafstrømning fra oplandet kun har marginal indflydelse på den samlede næringsbalance. Bundvand bevares i de dybere dele af fjorden i flere måneder, hvilket skaber grundlag for iltsvind og efterfølgende frigivelse af uorganiske næringssalte fra sedimentet.

Udfordringer

Den langvarige tilstedeværelse af tæt bundvand forårsager periodisk iltsvind i Lillebælt Jylland og i tilknyttede fjorde. Under iltsvind frigives fosfat fra sedimentet, hvilket kan øge primærproduktionen, når iltforholdene senere forbedres. Direkte udledninger fra regnbetingede overløb og renseanlæg udgør fortsat betydelige kilder til fosfor og kvælstof, særligt i forårs- og sommerperioden, hvor økosystemet er mest følsomt. Fjordene i området er ofte fosforbegrænsede tidligt på året, hvilket forstærker effekten af selv moderate fosfortilførsler.

Løsninger

En effektiv indsats bør først reducere punktkilder ved at minimere regnbetingede udløb og opgradere renseanlæg til bedre fjernelse af fosfor og kvælstof. På lavvandede arealer kan marine virkemidler, herunder udplantning af ålegræs fremme stofomsætningen og stabilisere sedimentet i vækstsæsonen. Endelig bør der fokuseres på fosfor fra eksterne kilder og i de interne sedimentpuljer. Kombinationen af disse tiltag vil øge økosystemets evne til at omsætte de næringsstoffer, der uundgåeligt transporteres ind med havstrømmene.

5. Øvrige emner

5.1. Vandløb

Til trods for, at fjorde og kystvande fylder mere i dag end tidligere skal vi dog alligevel henlede opmærksomheden på vandløb.

Principielle synspunkter

1. **EU-retten giver vide rammer for at klassificere vandløb som “stærkt modificerede”**
 – Vandrammedirektivets artikel 4 og *Guidance Doc. 4* gør det muligt at nøjes med **godt økologisk potentiale** (GEP) i vandløb, hvor omfattende fysiske ændringer – fx udretning, uddybning og dræning – ikke med rimelighed kan tilbagerulles uden store omkostninger eller væsentlige negative følgevirkninger.
2. **Kriterierne er både morfologi og hydrologi – og dræning opfylder dem**
 – Et vandløb kan betragtes som stærkt modificeret, når varige morfologiske indgreb (kanalisering, uddybning) samtidig har ændret vandføringen, f.eks. gennem omfattende markdræn.
3. **Danmarks udpegning er restriktiv sammenlignet med nabolande**
 – Da de første vandplaner kom i høring, var kun ca. 5 % af de danske vandløb udpeget som stærkt modificerede, mens Schleswig-Holstein allerede lå omkring 45 % og Tyskland som helhed lå på 37 %.
4. **Økonomi og afvandingsinteresser skal indgå i vurderingen**
 – Ændret eller ophørt vedligeholdelse (færre grødeskæringer eller ingen oprensning) kan hæve vandspejlet, forringe dræning på store landbrugsarealer og burde udløse betydelige erstatninger til lodsejerne. Hvis omkostningerne er uforholdsmæssige fastslår reglerne, at vandløbet bør udpeges som HMVB.
5. **Behov for en åben, lokalt forankret proces**
 – EU-guidelines understreger inddragelse af interessenter. Det må endnu engang fremhæves, at udpegningen i Danmark er foretaget administrativt og uden fuld økonomisk konsekvensberegning.

Baggrund

Notatet fra Sønderjyske Vandløb (2013) (bilag 1) og det senere høringssvar med kortbilag (2022) (bilag 2) rejser kritik af, at meget få sønderjyske vandløb er udpeget som stærkt modificerede (HMVB). Det fremhæves, at en række vandløb med dokumenteret kanaliseret forløb, dybe udgravninger og stor drænafløbning burde få HMVB-status og dermed et mindre ambitiøst miljømål (GEP i stedet for GES).

Vi skal opfordre ministeriet til at gennemgå bilagene, og genoverveje udpegninger af en række vandløb.

Oversigt og begrundelse

Emne	Sammenfatning
Retligt råderum	EU-direktivet åbner for HMVB-udpegning, når det er “teknisk vanskeligt eller uforholdsmæssigt dyrt” at genskabe naturlige forhold. Den mulighed er utilstrækkeligt udnyttet i Danmark.
Internationale sammenligninger	Schleswig-Holstein og andre tyske delstater har udpeget langt flere HMVB’er – især hvor vandløb tjener til afvanding af

	landbrugsarealer eller i byerne. Det viser, at flere udpegninger er fuldt forenelige med EU-krav.
Praktiske eksempler	Kortbilaget (2022) identificerer 12 konkrete vandløb (fx Dambæk ved Tinglev, tre tilløb til Brede Å, o8131/3407 til Landkanalen på Als). Alle viser:
	• Kanalisering og dybt nedstik
	• Moderate/ringe biologiske indeks
	• Høj risiko for oversvømmelse ved reduceret vedligeholdelse.
	Det anbefales, at disse taget ud af vandplanerne eller nedklassificeret til HMWB.

Konklusion

- **Udpeg flere HMVB'er:** Alle vandløb, der *ikke* allerede har god økologisk tilstand og er markant form- og afløbsændrede, bør som minimum vurderes for HMVB-status.
- **Foretag reel omkostningsanalyse:** Udgifter til tabt landbrugsproduktion, erosionssikring m.m. skal prissættes, før man beslutter store fysiske indsatser.
- **Sæt realistiske mål (GEP):** Hvor naturgenopretning vil være dyr eller teknisk vanskelig, bør målet være godt økologisk potentiale frem for god økologisk tilstand.
- **Skab lokal forankring:** Følg tysk praksis med arbejdsgrupper af lodsejere, kommuner og myndigheder for at sikre både faglighed og accept.

Relevans i dag

Selv om notatet er nogle år gammelt, er hovedbudskabet fortsat aktuelt: Inden 2027-planen færdiggøres, bør endnu ikke-bedømte vandløb screenes med henblik på om en række af vandløbene skal udpeges som HMWB.

5.2. Markvanding

Markvanding som integreret hensyn i vandområdeplanerne

Markvanding er en beskyttet og helt afgørende landbrugsinteresse. Planerne forudsætter, at indvindingen til vanding kan fortsætte, når blot den samlede grundvandsbalance over årene forbliver positiv. Med andre ord, hvis den naturlige nydannelse af grundvand kan dække forbruget, er markvanding miljømæssigt acceptabel. Konkret lægger myndighederne vægt på, at der findes praktiske, klimarobuste virkemidler, som både sikrer god økologisk tilstand i vandløbene og giver landbruget råderum til vanding.

”Vandløbsspidserne” kan tørre ud. Særligt i de tørre perioder (om sommeren). Det sker mange steder i Danmark, både hvor der er markvanding og hvor der ikke er markvanding. Dette er ikke et nyt fænomen, og har historisk altid været tilfældet. Markvanding kan efter de konkrete forhold påvirke vandspejlet i vandløbene, særligt i tørre perioder, men udtørrede vandløbsspidser skyldes ikke nødvendigvis markvanding.

Vi skal derfor opfordre til at genoverveje vandløbsudpegninger (så vandløbsspidserne udpeges som stærkt modificerede) og dels til at nødværgepumpe i de tørre perioder – uanset om markvanding kunne være delårsag eller ej.

Klimarobuste virkemidler skaber plads til markvanding

Miljøstyrelsens “**Klimarobuste virkemidler i vandplanerne**” (ofte omtalt som *klimakataloget*) beskriver flere tekniske løsninger, der kan aktiveres i tørre perioder:

- **Kompensationspumpning af grundvand** til vandløb, så den økologiske vandføring fastholdes.
- **Kontrolleret udledning af rensed spildevand** som permanent basisflow.
- **Opmagasineret af overskydende vintervand** til senere sommerudledning.

Når sådanne tiltag er på plads, vurderer kataloget, at ekstra indvinding til markvanding ikke forringer miljømålene – tværtimod kan fleksibel vandhåndtering aflaste presset i tørkeår.

Kommunale tilladelser viser, at løsningerne virker i praksis

Kommune / område	Virkemiddel	Tilladelse & effekt
Nordsjælland (Havelse Å-systemet)	Løbende udledning af rensed spildevand fra flere renseanlæg	Holdt hovedløbene vandførende under tørken 2018. Fisk og smådyr overlevede, og HOFOR overvejer midlertidig kompensationsudledning af grundvand ved fremtidige tørker.
Varde Kommune, Vestjylland	Fem nye kompensationsboringer ved Vittarp kildefelt	Tilladelse i 2022 giver lov til at pumpe grundvand til Søvig Bæk, dimensioneret til median-minimumsvandføring – sikrer miljømål trods øget indvinding.
Køge Kommune, Østsjælland	Klimatilpasningsplan 2022-2033: Grundvandspumpning + vintervandlager	Planen omfatter bl.a. Køge Å og Slimminge Å, m.fl. Stabiliserer sommervandføring ved at frigive magasineret vand eller pumpe grundvand.

Eksemplerne dokumenterer, at kommunerne allerede godkender tilladelser, hvor miljøkompensation og landbrugsbehov går hånd i hånd.

Indsigter for forvaltning og landbrug

1. Langsigtet balance er nøglen

Tilladelser bør kobles til årlige vandregnskaber, så indvinding justeres, hvis årlig nydannelse svigter. Dermed forbliver markvanding bæredygtig, uden at vandløb eller vådområder går på kompromis. Bør dog også ses over en årrække.

2. Adaptive, tidsbestemte vilkår

Fleksible indvindingstilladelser, f.eks. lavere kvoter i våde år og højere kvoter i tørre år – kombineret med hurtige kompensationstiltag, der giver både landmanden planlægningsikkerhed og myndigheden styring.

3. Synergi med klimatilpasning

De samme løsninger, der afværger lav vandføring, reducerer også risikoen for saltvandsindtrængning og styrker den lokale vandforsyningsrobusthed. Hertil bør overvejes at udpege vandløbs-”spidserne” som HMWB.

Konklusion

Den gennemgåede dokumentation viser, at **markvanding kan bevares som en beskyttet landbrugsinteresse**, når:

- 1. Grundvandsressourcen over flere år er i balance**, og
- 2. Kommuner anvender klimarobuste virkemidler** til at understøtte vandløbene i tørkeperioder.

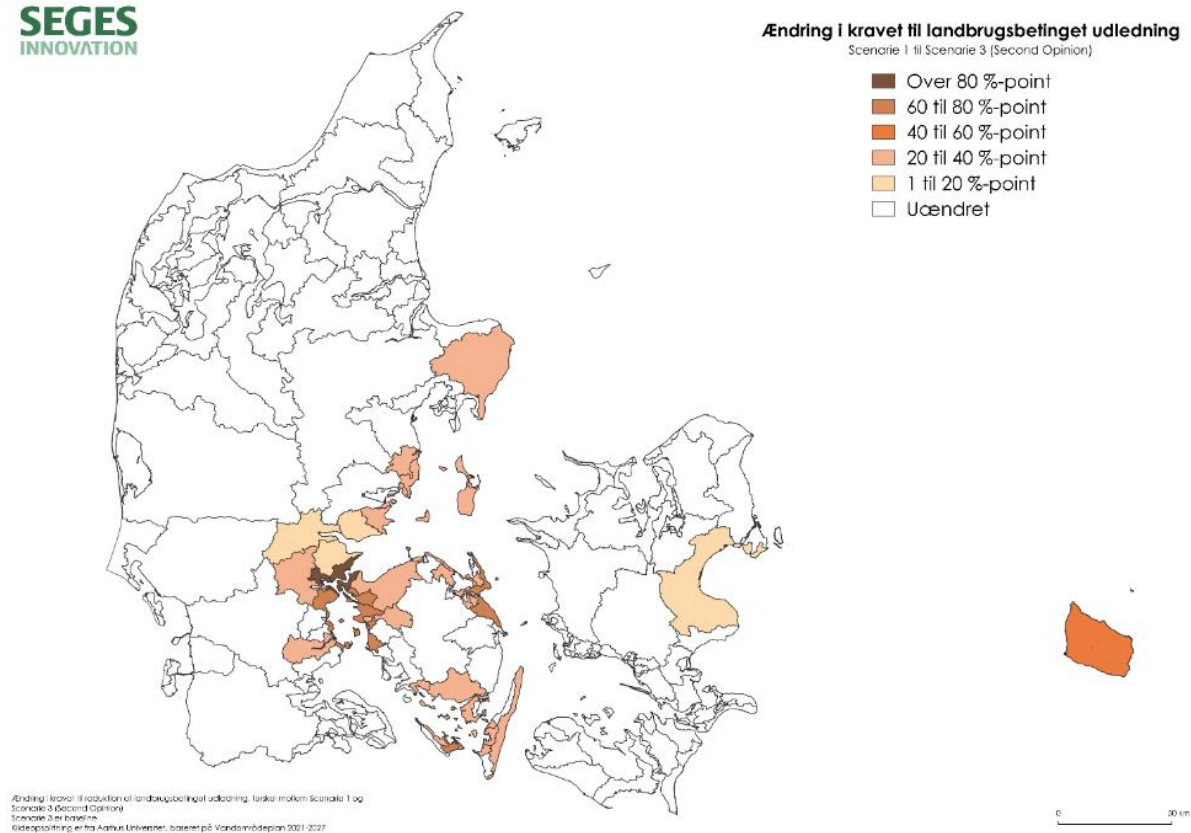
De nævnte kommunale eksempler bekræfter, at myndigheder allerede giver tilladelser, der kombinerer markvanding og miljø. Derfor er der gode muligheder for at opretholde – og i visse tilfælde endda udvide markvandingen.

6. Generelle emner

6.1. Miljømål og interkalibrering

Det internationalt ekspertpanel for Second opinion anbefaler, at Danmark går tilbage til de fælles interkalibrerede mål.

De oplande, der er farvelagt på ovenstående billede, udtrykker (ekstra) krav som følge af, at de danske miljømål følger af *scenarie 1* fremfor *scenarie 3* (Second Opinion).

Hvis vores nabolande nægter at foretage fornyet interkalibrering, så skal Danmark tilbage til de aftalte værdier. Det burde være modsat, at hvis ny videnskab med inddragelse af Tyskland og Sverige, så fører dette til en fornyet interkalibrering, der fører til nye målsætninger (ens for alle lande).

Det er de facto tale om en overimplementering, der i sidste ende skaber usikkerhed om rammevilkårene for danske landmænd.

Vandområdeplanernes krav bør dække egne (danske) forhold. Det er ikke tilfældet, og realiteten er at danske landmænd for nuværende opvejer for andres udledning, hvilket hverken er sagligt eller hensigtsmæssigt.

6.2. Spildevand

VP3-II indeholder ikke væsentlige nye tiltag mod spildevand og overløb. Til gengæld er der med Aftale om et Grønt Danmark aftalt ekstra spildevandsrensning, som kan reducere

kvælstofudledningen med ca. 860 tons. Samtidig skal en ny afgift på overløb give forsyningsselskaberne incitament til at begrænse problemet.

Det ikke kun er kvælstof, der er et problem fra rensningsanlæg. Et hovedproblem er fosfor, der i forårsmånederne for de fleste fjorde, er den væsentligste faktor for algeopblomstring. Derudover kan organisk stof også være hovedkilden til akut iltsvind.

Det internationale ekspertpanel påpegede også i 2023, at overløb er den eneste punktkilde, hvor udledningen er steget. Spildevandsrensningen kan og bør forbedres, og spildevand udgør ca. 10 % af den samlede kvælstofudledning. Her er vi også bekymret for den usikkerhed i målinger omkring mængder og overløb, der bliver foretaget.

Det er vigtigere at se på lokale punktkilder og ikke på et nationalt gennemsnit. Derfor bør analyser fra kystvandrådene inddrages. Vi kan ikke understrege vigtigheden i at anvende viden og analyser lokalt.

Miljøfremmede og prioriterede stoffer kan i hovedsagen spores tilbage til spildevand. Ophobning af miljøfremmede og prioriterede stoffer udgør et væsentligt problem for vores vandmiljø. Det mest iøjnefaldende er, at slet ikke i tilstrækkeligt omfang for prioriterede stoffer. Dette har været en forpligtelse siden 1970'erne (først fiskevandsdirektivet, nu vandrammedirektivet).

De manglende målinger angår velkendte og meget skadelige stoffer (bl.a. bly, kobber, kviksølv, zink, m.fl.) Når der endelig gennemføres målinger, er koncentrationerne ofte over grænseværdierne. Ifølge vandrammedirektivet så kræver god tilstand, at den økologiske såvel som den kemiske tilstand er god.

Manglende målinger fører til, at det alene er den økologiske tilstand, der vurderes, fordi den kemiske tilstand er *ukendt*. Den dag, hvor vi begynder at gennemføre målinger, vil den samlede tilstand derfor formentlig falde. Ikke fordi vandløb, søer eller kystvande nødvendigvis har fået det dårligere, men fordi vi begynder at efterleve forpligtelserne efter vandrammedirektivet.

Det bør overvejes at opbygge et måleprogram, der er egnet til at opfylde vandrammedirektivets krav om målinger og indsats overfor prioriterede stoffer.

7. Juridiske bemærkninger

7.1. VRD artikel 4, stk. 4

7.1.1. Ordlyd

"4. Fristerne i stk. 1 kan med henblik på en gradvis opfyldelse af målene for forekomster af vand forlænges, under forudsætning af at der ikke sker yderligere forringelse af det pågældende vandområdes tilstand, og følgende betingelser alle er opfyldt:

- a) medlemsstaterne afgør, at alle de nødvendige forbedringer i vandets tilstand ikke med rimelighed kan opnås inden for den tidsplan, der er fastsat i nævnte stykke af mindst en af følgende årsager:
- i) der er behov for så store forbedringer, at de af tekniske årsager kun kan gennemføres i faser, der overskrider tidsplanen
 - ii) der ville være uforholdsmæssigt store omkostninger forbundet med en færdiggørelse af forbedringerne inden for tidsplanen
 - iii) de naturlige forhold muliggør ikke en rettidig forbedring af vandforekomstens tilstand
- b) forlængelse af fristen er sammen med begrundelsen herfor udtrykkeligt fastsat og forklaret i den vandområdeplan, der kræves i henhold til artikel 13
- c) fristforlængelser begrænses til højst to yderligere ajourføringer af vandområdeplanen, bortset fra de tilfælde, hvor de naturlige forhold er af en sådan karakter, at målene ikke kan opfyldes inden for denne periode
- d) vandområdeplanen indeholder en oversigt over de foranstaltninger, der kræves i henhold til artikel 11 og anses for nødvendige for gradvis at bringe vandet i overensstemmelse med den krævede tilstand inden udløbet af den forlængede frist, grundene til enhver væsentlig forsinkelse i gennemførelsen af disse foranstaltninger og den forventede tidsplan for deres gennemførelse. En gennemgang af gennemførelsen af disse foranstaltninger og en oversigt over alle yderligere foranstaltninger medtages i ajourføringerne af vandområdeplanen."

7.1.2. Indhold

1. **Ingen yderligere forringelse af vandområdets tilstand:** Forlængelsen af fristen er kun tilladt, hvis der ikke sker yderligere forringelse af det pågældende vandområdes tilstand, jf. VRD art. 4, stk. 4 indledning.
2. **Målene kan ikke opnås inden for tidsplanen:** Medlemsstaterne skal afgøre, at alle nødvendige forbedringer i vandets tilstand ikke kan opnås inden for tidsplanen af mindst én af følgende årsager:
 - a. Tekniske årsager: Der er behov for så store forbedringer, at de kun kan gennemføres i faser, der overskrider tidsplanen, jf. VRD art. 4, stk. 4, litra a, nr. i.
 - b. Uforholdsmæssigt store omkostninger: Omkostningerne ved at færdiggøre forbedringerne inden for tidsplanen ville være uforholdsmæssigt store, jf. VRD art. 4, stk. 4, litra a, nr. ii.

- c. Naturlige forhold: De naturlige forhold muliggør ikke en rettidig forbedring af vandforekomstens tilstand, jf. VRD art. 4, stk. 4, litra a, nr. iii.
3. **Begrundelse i vandområdeplanen**: Forlængelsen og begrundelsen for den skal være udtrykkeligt fastsat og forklaret i den vandområdeplan, der udarbejdes i henhold til artikel 13, jf. VRD art. 4, stk. 4, litra b.
4. **Tidsbegrænsning**: Fristforlængelserne er begrænset til højst to yderligere ajourføringer af vandområdeplanen. Dog kan flere forlængelser være tilladt, hvis de naturlige forhold gør det umuligt at opfylde målene inden for denne periode, jf. VRD art. 4, stk. 4, litra c.
5. **Oversigt over nødvendige foranstaltninger**: Vandområdeplanen skal indeholde en oversigt over de nødvendige foranstaltninger, som er nødvendige for gradvist at bringe vandet i overensstemmelse med den krævede tilstand inden for den forlængede frist. Planen skal også forklare eventuelle forsinkelser i gennemførelsen af disse foranstaltninger og give en tidsplan for gennemførelsen heraf. Ajourføringer af vandområdeplanen skal indeholde en gennemgang af gennemførelsen af disse foranstaltninger og en oversigt over yderligere nødvendige foranstaltninger, jf. VRD art. 4, stk. 4, litra d.

7.1.3. Kriterier og retsvirkning

Kriterier:

- 1) Ingen yderligere forringelse: Forlængelse af fristen kan kun ske, hvis vandområdets tilstand ikke bliver yderligere forringet.
- 2) Målene kan ikke opnås inden for tidsplanen: Medlemsstaten skal vurdere, at målene for vandets tilstand ikke kan nås inden for den oprindelige tidsplan på grund af enten tekniske begrænsninger, uforholdsmæssigt høje omkostninger eller naturlige forhold.

Retsvirkning:

- 1) Begrundelse i vandområdeplanen: Forlængelsen skal tydeligt fremgå af vandområdeplanen sammen med en forklaring på, hvorfor den er nødvendig.
- 2) Tidsbegrænsning: Fristforlængelsen kan maksimalt ske to gange, medmindre naturlige forhold forhindrer målopfyldelse inden for denne periode.
- 3) Oversigt over foranstaltninger: Planen skal indeholde en detaljeret beskrivelse af de nødvendige tiltag og en tidsplan for deres gennemførelse, samt opdateringer og forklaringer på forsinkelser undervejs.

7.1.4. Konklusion

Hvis undtagelsen skal bruges, så er kravet, at der ikke må en yderligere forringelse og målene ikke kan nås indenfor tidsplanen, hvor manglerne kan være tekniske forhold, for høje omkostninger eller naturlige forhold.

7.2. VRD artikel 4, stk. 5

7.2.1. Ordlyd

”5. Medlemsstaterne kan for specifikke forekomster af vand tilstræbe mindre strenge miljømål end krævet i henhold til stk. 1, såfremt disse er påvirket af menneskelig aktivitet, som fastslået i overensstemmelse med artikel 5, stk. 1, eller deres naturlige betingelser er sådanne, at opfyldelse af disse mål er uopnåelig eller forbundet med uforholdsmæssigt store omkostninger, og følgende betingelser alle er opfyldt:

- a) de miljømæssige og socioøkonomiske behov, der dækkes af sådanne menneskelige aktiviteter, kan ikke opfyldes med andre midler, som miljømæssigt er en væsentlig bedre løsning og ikke medfører uforholdsmæssigt store omkostninger
- b) medlemsstaterne sikrer
 - med hensyn til overfladevand, at der opnås den bedst mulige økologiske og kemiske tilstand i betragtning af de indvirkninger, der ikke med rimelighed kunne være undgået på grund af de menneskelige aktiviteter eller forureningens karakter
 - med hensyn til grundvandsforekomster, at grundvandets gode tilstand ændres mindst muligt i betragtning af de indvirkninger, der ikke med rimelighed kunne være undgået på grund af de menneskelige aktiviteter eller forureningens karakter
- c) der sker ikke yderligere forværring af tilstanden for det berørte vandområde
- d) fastsættelsen af mindre strenge miljømål er sammen med begrundelsen herfor udtrykkeligt nævnt i den vandområdeplan, der kræves i henhold til artikel 13, og målene revideres hvert sjette år.”

7.2.2. Indhold

Medlemsstaterne kan fastsætte mindre strenge miljømål for visse vandforekomster, hvis de er påvirket af menneskelig aktivitet (som vurderet efter artikel 5, stk. 1), eller hvis naturlige

forhold gør det umuligt at opfylde de krævede mål, eller hvis opfyldelsen af målene ville være forbundet med uforholdsmæssigt store omkostninger, jf. artikel 4, stk. 5.

For at kunne fastsætte sådanne mindre strenge miljømål skal følgende betingelser være opfyldt:

- 1) **Manglende alternativer:** De miljømæssige og socioøkonomiske behov, der dækkes af de menneskelige aktiviteter, kan ikke opfyldes på anden vis med en løsning, der både er miljømæssigt væsentligt bedre og uden uforholdsmæssigt store omkostninger, jf. artikel 4, stk. 5, litra a.
- 2) **Opnåelse af bedste mulige tilstand:**
 - For overfladevand: Den bedst mulige økologiske og kemiske tilstand skal opnås, under hensyntagen til de indvirkninger, der ikke med rimelighed kunne undgås på grund af de menneskelige aktiviteter eller forureningens karakter, jf. artikel 4, stk. 5, litra b.
 - For grundvand: Der skal sikres mindst mulig ændring af grundvandets gode tilstand under hensyntagen til de indvirkninger, der ikke med rimelighed kunne undgås på grund af de menneskelige aktiviteter eller forureningens karakter, jf. artikel 4, stk. 5, litra b.
- 3) **Ingen yderligere forværring:** Tilstanden af det berørte vandområde må ikke yderligere forværres, jf. artikel 4, stk. 5, litra c.
- 4) **Begrundelse og revision:** De mindre strenge miljømål og deres begrundelse skal være udtrykkeligt nævnt i vandområdeplanen (jf. artikel 13), og målene skal revideres hvert sjette år, jf. artikel 4, stk. 5, litra d.

7.2.3. Kriterier og retsvirkning

Kriterier:

- 1) Manglende alternativer: De miljømæssige og socioøkonomiske behov, der opfyldes af de menneskelige aktiviteter, kan ikke opfyldes på anden vis med en bedre miljømæssig løsning, som heller ikke medfører uforholdsmæssigt store omkostninger (jf. artikel 4, stk. 5, litra a).
- 2) Opnåelse af bedste mulige tilstand:
 - For overfladevand: Den bedst mulige økologiske og kemiske tilstand skal opnås under hensyntagen til uundgåelige indvirkninger fra menneskelige aktiviteter eller forurening (jf. artikel 4, stk. 5, litra b).

- For grundvand: Der skal sikres mindst mulig ændring af grundvandets gode tilstand under samme hensyn (jf. artikel 4, stk. 5, litra b).
- 3) Ingen yderligere forværring: Vandområdets tilstand må ikke forværres yderligere (jf. artikel 4, stk. 5, litra c).

Retsvirkning:

- 1) Begrundelse og revision: De mindre strenge miljømål samt deres begrundelse skal klart fremgå i vandområdeplanen, og disse mål skal revideres hvert sjette år (jf. artikel 4, stk. 5, litra d).

7.2.4. Konklusion

Artikel 4, stk. 5, i Vandrammedirektivet åbner for muligheden for at fastsætte mindre strenge miljømål, hvis et vandområde er væsentligt påvirket af menneskelig aktivitet eller naturlige betingelser, hvilket gør opfyldelse af de krævede mål uopnåeligt eller forbundet med uforholdsmæssigt store omkostninger. Menneskelig aktivitet skal forstås bredt, da både direkte og indirekte menneskeskabte påvirkninger, herunder socioøkonomiske behov og miljømæssige hensyn, skal tages i betragtning. Dette betyder, at artikel 4, stk. 5, kan anvendes i en række forskellige scenarier, hvor menneskelige aktiviteter påvirker vandmiljøet, og mindre strenge mål er nødvendige for at afveje de relevante interesser.

For nærmere forståelse af "menneskelig aktivitet" henvises til afsnittet nedenfor.

7.3. "Menneskelig aktivitet"

Guidance document 20 omhandler bl.a. menneskelig aktivitet³.

7.3.1. Formål og præambel i Vandrammedirektivet

Ved fortolkning af EU-retsakter, herunder Vandrammedirektivet, er det vigtigt at tage udgangspunkt i direktivets formål og præambel. Vandrammedirektivet har som overordnet mål at beskytte og forbedre vandmiljøet i EU, hvilket tydeligt fremgår af direktivets præambel. Specifikt betragtning 11 fremhæver nødvendigheden af at håndtere alle former for vandforurening, herunder "punktkilder" og "diffuse kilder".

Dette indikerer, at direktivet har et bredt fokus på forskellige typer af forurening, uanset deres kilde. Dette taler for, at "*menneskelig aktivitet*" ikke kun skal forstås som konkrete

³ Link: <https://circabc.europa.eu/ui/group/9ab5926d-bed4-4322-9aa7-9964bbe8312d/library/f486f147-bf21-409c-8721-09217558730c/details>

handlinger, men også som mere komplekse eller sammensatte påvirkninger, der kan føre til forringelse af vandkvaliteten.

Hvis det modsatte var tilfældet, altså at "menneskelig aktivitet" skulle fortolkes snævert, så ville et vandområde, der er i dårlig tilstand, hvor der ikke var en meget direkte kilde, falde udenfor VRD. Så skulle referencetilstand, m.v., også justeres, så det var lettere at opnå.

7.3.2. EU-Domstolens praksis

EU-Domstolen har flere gange fastslået, at ved fortolkningen af EU-direktiver skal man tage hensyn til direktivets mål og kontekst. I C-461/13 Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland eV ("Weser-dommen") slog Domstolen fast, at undtagelser fra miljømålene kun kan tillades under strenge betingelser, og at de krav, der er fastsat i direktivet, skal fortolkes stringent i overensstemmelse med miljøbeskyttelsens formål.

Selvom denne dom ikke direkte omhandler begrebet "menneskelig aktivitet", understøtter den, at enhver undtagelse fra de fastsatte miljømål kræver en bred vurdering af alle relevante faktorer, herunder diffuse former for menneskelig aktivitet som forurening fra landbrug eller spildevand. Dommen bekræfter således, at det ikke kun er konkrete aktiviteter, som skal tages i betragtning, men også indirekte eller kumulative virkninger, som menneskelige aktiviteter kan have på vandmiljøet.

7.3.3. Vejledninger fra Kommissionen

I vejledninger fra Europa-Kommissionen, der understøtter Vandrammedirektivets implementering, understreges ofte behovet for at tage højde for en bred vifte af menneskeskabte påvirkninger. I Kommissionens "Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive" (CIS Guidance Document No. 20) om exemptions under the Water Framework Directive, omtales undtagelserne i artikel 4, stk. 5, herunder "menneskelig aktivitet". Vejledningen bemærker, at menneskelige aktiviteter kan omfatte både direkte og indirekte påvirkninger af vandmiljøet, såsom landbrugsaktiviteter, urbanisering og industriel udledning, som kan føre til både punktkilde- og diffus forurening.

Denne vejledning indikerer klart, at ophobning af spildevand, som kan ses som en konsekvens af mere diffus påvirkning, også kan omfattes af begrebet "menneskelig aktivitet" i artikel 4, stk. 5.

7.3.4. COWI-rapporten (2018)

Der er ikke belæg for at fastlægge begrebet "menneskelig aktivitet" snævert, tværtimod. Formålet er god tilstand, og rent sprogligt fremhæver fx COWI i 2018, at⁴:

Side 42:

"[...]Et væsentligt indledende skridt i udarbejdelse af vandområdeplaner udgøres af vandrammedirektivets basisanalyser, hvorunder der skal foretages en identifikation af signifikante menneskelige aktiviteter, som vandområderne er eller vil kunne blive påvirket af. [...]"

Side 72:

"[...]God økologisk tilstand er defineret som en "svag afvigelse fra en tilstand upåvirket af menneskelig aktivitet (referencetilstanden)". [...]"

Side 81:

"[...]Referencetilstand defineres i vandrammedirektivet som den tilstand, der findes eller ville kunne findes ved "høj tilstand". Det vil sige en uberørt tilstand, hvor der er ingen eller kun ubetydelige ændringer i den økologiske tilstand som følge af menneskelige aktiviteter. Dog er der her ikke tale om en "urtilstand", da det erkendes, at det er urealistisk at basere referenceforhold på historiske landskabsforhold, som ikke længere eksisterer i et moderne Europa"

7.3.5. "Menneskelig aktivitet" skal forstås bredt

Der er flere grunde til at fortolke begrebet "menneskelig aktivitet" bredt:

- 1) **Miljøbeskyttelse:** Direktivets primære mål er at beskytte vandmiljøet, og dette kan ikke opnås, hvis kun snævert definerede menneskelige aktiviteter inkluderes. Diffuse kilder til forurening, som kan være resultatet af langsigtet ophobning af spildevand eller andre forurenende stoffer, er lige så skadelige for vandmiljøet som punktkilder.
- 2) **Helhedsorienteret tilgang:** Vandrammedirektivet er designet til at tage en helhedsorienteret tilgang til vandforvaltning, hvilket indebærer, at man skal tage højde for alle relevante menneskelige påvirkninger. En snæver fortolkning af "menneskelig aktivitet" ville underminere denne tilgang og potentielt give mulighed for omgåelse af miljøkravene ved at undlade at tage hensyn til diffuse forureningskilder.
- 3) **Domstolens præcedens:** EU-Domstolens praksis, især i "Weser-dommen", viser, at undtagelser fra direktivets krav skal tolkes restriktivt. Dette taler for, at

⁴ Link: <https://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2018/07/Vandrammedirektivet.pdf>

"menneskelig aktivitet" ikke kun må forstås konkret, men også som omfattende aktiviteter med diffuse virkninger.

Konklusion

Begrebet "menneskelig aktivitet" i Vandrammedirektivets artikel 4, stk. 5, bør forstås bredt. Både notater og vejledninger fra Miljøstyrelsen, Kommissionen og Domstolens praksis understøtter en fortolkning, der inkluderer diffuse påvirkninger såsom ophobning af spildevand, fordi disse påvirkninger også er en konsekvens af menneskelig aktivitet og kan forringe vandkvaliteten.

Selve anvendelsesområdet for bestemmelserne, hvori begrebet indgår er en anden diskussion.

På vegne af *landbrugsorganisationerne* – Jysk Landboforening, Familielandbruget LRS Vejle, Sønderjysk Familielandbrug LHN, Vejle Fredericia Landboforening og Spiras – og med venlig hilsen

Nikolaj Schulz

Politisk direktør (Spiras)

Udarbejdet i samarbejde med:

Familielandbruget LRS - Vejle

Sønderjysk Familielandbrug

